

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра конституційного права та прав людини

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор НАВС
полковник поліції
Станіслав ГУСАРЄВ
24.09.2021

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Статус дисципліни: мажор (обов'язкова)
Рівень вищої освіти: другий
Ступінь вищої освіти: магістр
Галузі знань: 08 Право
Спеціальність: 081 Право
Освітня програма: «Право»
Форми здобуття вищої освіти: денна, заочна
Мова навчання: українська
Навчальний рік розроблення: 2021
Форма підсумкового контролю: залік

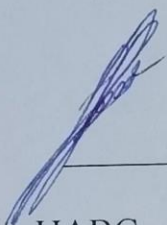
Київ – 2021 рік

Розробники:

Оксана Славна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри конституційного права та прав людини протокол від 17.09.2021 № 3

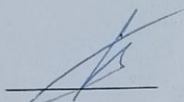
Завідувач кафедри конституційного права та прав людини

Богдан КАЛИНОВСЬКИЙ

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 24.09.2021 № 2

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

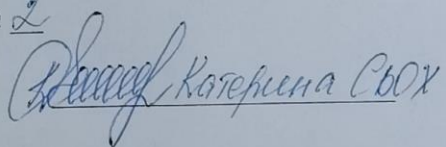
Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20~~21~~²⁰ р. без змін, зі змінами (Додаток ___).

протокол засідання кафедри
від 21.09.2023 № 2

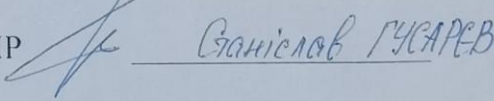
780

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від 22.10.2023 № 13

Голова НМР

протокол засідання кафедри
від __.__.20__ № __

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від __.__.20__ № __

Голова НМР

протокол засідання кафедри
від __.__.20__ № __

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від __.__.20__ № __

Голова НМР

протокол засідання кафедри
від __.__.20__ № __

протокол науково-методичної ради
від __.__.20__ № __

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Робочу програму навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістра.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є коло питань та проблем пов'язаних із правилами, які регламентують порядок формування інститутів Європейського Союзу; принципами функціонування європейських інституцій та органів Європейського Союзу; правовими та політичними основами інтеграції та посиленого співробітництва європейських держав; правовою регламентацією відносин Європейського Союзу з Україною.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Право Європейського союзу» є формування у слухачів сучасних теоретичних знань, практичних умінь і навичок про основи права Європейського Союзу, систему органів ЄС, опанування основних положень теорії і практики діяльності інститутів ЄС та євроінтеграційних процесів, застосування норм права Європейського Союзу, національного законодавства України в професійній діяльності з дотриманням цінностей ЄС.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Право Європейського союзу» є набуття теоретичних знань та практичних умінь і навичок щодо принципів функціонування європейських інституцій та органів Європейського Союзу; правових і політичних основ інтеграції та посиленого співробітництва європейських держав; засвоєння підходів, методів, прийомів застосування права ЄС у професійної діяльності.

Пререквізити: Теорія держави і права; Конституційне право України; Міжнародне право; Забезпечення прав людини у правозастосовній практиці; Захист та дотримання прав людини у правоохоронній діяльності; Державне право зарубіжних країн; Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності.

Постреквізити: Застосування стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Сучасні аспекти забезпечення прав людини: європейський стандарт.

Програмні компетентності (інтегральні, загальні та фахові) відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.

Загальні компетентності:

- Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК6).
- Здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК9).

Спеціальні (фахові) компетентності:

- Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України (СК2).

- Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні (СК3).

- Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України (СК4).

- Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції (СК5).

- Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності (СК9).

Програмні результати навчання:

- Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права (РН 10).

- Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу (РН 12).

Знання, уміння, навички. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі ступеня вищої освіти магістра повинні

знати:

- поняття та сутність права Європейського Союзу;
- систему права Європейського Союзу;
- еволюцію права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської інтеграції;
- місце Європейського парламенту в системі органів Європейського Союзу та порядок його формування;
- міжнародні організаційно-правові засади та інституційні механізми правового захисту прав людини та основоположних свобод;
- поняття та сутність міжнародної правосуб'єктності Євросоюзу у сфері зовнішніх відносин;
- історію відносин Україна – Європейський Союз та особливості Східного партнерства Європейського Союзу;
- правові та організаційні основи співробітництва держав у сфері міжнародної юстиції.

вміти:

- характеризувати першоджерела з окремих тем навчальної дисципліни;
- формулювати основні принципи функціонування європейських інституцій та органів Європейського Союзу;
- проводити аналіз і тлумачити норми права ЄС;
- робити порівняльний аналіз національного законодавства та актів ЄС з питань (проблем), які стосуються предмета навчальної дисципліни;
- робити власні висновки (узагальнення) щодо питань (проблем) предмета навчальної дисципліни.

практичні навички:

- використовувати понятійно-категоріальний апарат юридичної науки для вирішення правових проблем у різних сферах суспільного життя;
- застосувати теоретичні знання політико-правових концепцій для високопрофесійного виконання службових та функціональних обов'язків в процесі правореалізаційної та правозастосовної діяльності;
- формулювати та обґрунтовувати правові висновки, пропозиції, рекомендації.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри конституційного права та прав людини НАВС, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою: k003@najau.kiev.ua.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань Право 08	mi№г (обов'язкова)	
	Спеціальність Право 081		
Загальна кількість годин - 90	Ступінь вищої освіти: магістр	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Семестр			
1-й		1-й	
Лекції			
14 год.		4 год.	
Семінарські			
26 год.		14 год.	
Практичні			
-		-	
Самостійна робота			
50 год.		72	
Вид контролю			
залік	залік		

Примітка.

Співвідношення кількості аудиторних занять до самостійної роботи становить(%):

Для денної форми навчання – 44 % / 56 %;

Для заочної форми навчання – 20 % / 80 %

3. Тематичний план

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Нормативний обсяг годин	Усього годин з викладачем	З них				Нормативний обсяг годин	Усього годин з викладачем	З них			
			Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота			Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.												
Загальна характеристика та історія права Європейського Союзу.												
Тема 1. Право Європейського Союзу: загальнотеоретичні аспекти	10	4	2	2	-	6	12	4	2	2	-	8
Тема 2. Історія становлення та джерела права Європейського Союзу.	10	4		4	-	6	10	2	-	2	-	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Інституційний механізм Європейського Союзу.												
Тема 3. Інституційний (організаційно-правовий) механізм Європейського Союзу	10	4	2	4	-	4	10	2	2	-	-	8
Тема 4. Статус Європейського Парламенту	10	4	2	2	-	6	10	2		2	-	8
Тема 5. Статус Ради Європейського Союзу, Європейської комісії та інших органів.	12	6	2	4	-	6	10	2		2	-	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Правовий статус людини в Європейському Союзі та співробітництво держав у цій сфері.												
Тема 6. Правовий статус людини і громадянина в Європейському Союзі.	10	4	2	2	-	6	10	2	-	2	-	8

Тема 7. Правоохоронне та безпекове співробітництво в Європейському Союзі.	12	8	2	4	-	6	10	2		2	-	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Зовнішні зносини Європейського Союзу												
Тема 8. Правова регламентація зовнішніх відносин Європейського Союзу.	8	4	2	2	-	4	10	2		2	-	8
Тема 9. Взаємовідносини України та Європейського Союзу.	8	2	-	2	-	6	8	-	-	-	-	8
Усього годин	90	40	14	26	-	50	90	18	4	14	-	72
Підсумковий контроль: залік												

4. Плани семінарських і практичних занять.

Тема 1. Право Європейського Союзу: загальнотеоретичні аспекти.

Семінарське заняття - 2 год.

1. Поняття, сутність та система права Європейського Союзу.
2. Принципи права Європейського Союзу.
3. Предмет та методи права Європейського Союзу.
4. Суб'єкти права Європейського Союзу.
5. Право Європейського Союзу як наука і навчальна дисципліна.

Тема 2. Історія становлення та джерела права Європейського Союзу.

Семінарське заняття - 4 год.

1. Загальне поняття та значення європейської інтеграції.
2. Еволюція права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської інтеграції.
3. Поняття та види джерел права Європейського Союзу.

Тема 3. Інституційний (організаційно-правовий) механізм Європейського Союзу.

Семінарське заняття - 4 год.

1. Загальна характеристика інституційного механізму та інститутів Європейського Союзу.
2. Європейська Рада

3. Правовий статус Європейського Парламенту в інституційному механізмі ЄС.
4. Європейська Комісія.
5. Рада Європейського Союзу.
6. Суд Європейських Спільнот.
7. Рахункова палата (Палата Аудиторів).

Тема 4. Статус Європейського Парламенту.

Семінарське заняття - 2 год.

1. Європейський парламент в системі органів Європейського Союзу.
2. Формування Європейського парламенту.
3. Форма роботи та склад Європейського парламенту.
4. Функції та повноваження Європейського парламенту.
5. Законодавчий процес у Європейському парламенті.

Тема 5. Статус Ради Європейського Союзу, Європейської комісії та інших органів.

Семінарське заняття – 4 год.

1. Європейська рада Європейського Союзу: історія, склад, порядок формування та повноваження.
2. Правовий статус Європейської комісії ЄС.
3. Склад, порядок формування та повноваження Ради Європейського Союзу.
4. Рахункова палата Європейського Союзу. Європейський Центральний Банк Європейського Союзу.
5. Суд Європейського Союзу.

Тема 6. Правовий статус людини і громадянина в Європейському Союзі.

Семінарське заняття - 2 год.

1. Правовий статус громадян Європейського Союзу.
2. Характеристика інституту правового статусу людини та громадянина у Європейському Союзі та його джерела.
3. Громадянство Європейського Союзу.
4. Основні права, свободи та обов'язки людини та громадянина у Європейському Союзі.
5. Гарантії прав та свобод людини і громадянина у Європейському Союзі.

Тема 7. Правоохоронне та безпекове співробітництво в Європейському Союзі.

Семінарське заняття - 4 год.

1. Правові засади свободи, безпеки та юстиції Європейського Союзу
2. Європейський поліцейський офіс (Європол)
3. Правоохоронне співробітництво Європолу
4. Європейське бюро судової співпраці (Євроюст «Eurojust»)

Тема 8. Правова регламентація зовнішніх відносин Європейського Союзу.

Семінарське заняття - 2 год.

1. Правова природа зовнішніх зносин ЄС
2. Міжнародна правосуб'єктність Євросоюзу у сфері зовнішніх відносин.
3. Договірна практика Євросоюзу у сфері зовнішніх відносин.
4. Міжнародні угоди ЄС про асоціацію з третіми країнами.
5. Спільна зовнішня політика і політика безпеки ЄС.

Тема 9. Взаємовідносини України та Європейського Союзу.

Семінарське заняття - 2 год.

1. Східне партнерство Європейського Союзу.
2. Історія відносин Україна – Європейський Союз.
3. Співробітництво України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки.
4. Регіональне співробітництво між Україною та ЄС.

5. Завдання для самостійної роботи

Розділ 1. Загальна характеристика та історія права Європейського Союзу.

Тема 1. Право Європейського Союзу: загальнотеоретичні аспекти.

Реферати (доповіді):

1. Співвідношення права Європейського Союзу та національного права держав-учасниць Співтовариства.
2. Право Європейського Союзу: сфера дії.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Здійсніть співвідношення понять «право європейського союзу», «право європейських співтовариств», «європейське право».
2. Вкажіть характерні ознаки права ЄС.
3. Здійсніть класифікацію норм права ЄС.
4. Вкажіть принципи права ЄС.
5. Розкрийте сутність принципу субсидіарності.

6. Вкажіть предмет права ЄС.
7. Назвіть суб'єктів права ЄС.
8. Розкрийте особливості науки та навчальної дисципліни права Європейського Союзу.

Тема 2. Історія становлення та джерела права Європейського Союзу.

Реферати (доповіді):

1. Етапи становлення та розвитку Європейського Союзу.
2. Лісабонський договір: історія, структура, зміст.
3. Судові рішення як джерела права Європейського Союзу.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Сутність поняття «європейська інтеграція».
2. Юридичний аспект інтеграційних процесів.
3. Етапи європейської інтеграції.
4. Еволюція права ЄС у процесі розвитку європейської інтеграції.
5. Типи та види джерел права ЄС.
6. Первинні джерела права ЄС.
7. Вторинні джерела права ЄС.

Розділ 2. Інституційний механізм Європейського Союзу.

Тема 3. Становлення інституційного механізму Європейського Союзу.

Реферати (доповіді):

1. Еволюція інституційного механізму європейських інтеграційних об'єднань.
2. Принципи побудови інституційної системи Євросоюзу.
3. Сучасні проблеми функціонування інституційного механізму ЄС..

Завдання для самостійного вивчення:

1. Етапи еволюції інституційного механізму ЄС.
2. Риси інституційної системи ЄС.
3. Принципи побудови інституційної системи Євросоюзу.
4. Принцип розподілу влад в інституційній системі ЄС.
5. Основні ознаки інституту ЄС.
6. Інститути та органи ЄС.

Тема 4. Статус Європейського Парламенту.

Реферати (доповіді):

1. Принципи виборчого права ЄС.
2. Правовий статус депутата Європарламенту.
3. Законодавчий процес у Європейському парламенті.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Історичні етапи виборів до Європарламенту.
2. Основні риси Європарламенту.
3. Склад Європарламенту.
4. Строк повноважень Європарламенту
5. Правовий статус євро парламентаря
6. Форми діяльності Європарламенту
7. Рішення Європарламенту.
8. Спеціальні процедури Європарламенту.
9. Роль Європарламенту як інституту з політичного лобіювання процесів європейської інтеграції.
10. Законодавчі повноваження Європарламенту.
11. Контрольні повноваження Європарламенту.
12. Процедура прийняття актів Європарламентом.

Тема 5. Статус Ради Європейського Союзу, Європейської комісії та інших органів.

Реферати (доповіді):

1. Європейська Комісія як гарант дотримання законодавства ЄС.
2. Судова система ЄС.
3. Функції Європейської системи центральних банків.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Порядок формування Європейської Комісії.
2. Склад Європейської Комісії.
3. Форма роботи Європейської Комісії.
4. Правовий статус члена Європейської Комісії.
5. Порядок формування Ради Європейського Союзу.
6. Склад Ради Європейського Союзу.
7. Основні повноваження Ради Європейського Союзу.
8. Особливості ухвалення рішень Радою Європейського Союзу.
9. Порядок формування Європейської Ради.
10. Повноваження Європейської Ради.
11. Правовий статус члена Рахункової палати (Палата аудиторів).
12. Повноваження Рахункової палати.
13. Європейський Центральний Банк як головний орган в Європейській системі центральних банків.
14. Склад Суду Європейського Союзу.
15. Сфера повноважень Суду ЄС.

Розділ 3. Правовий статус людини в Європейському Союзі та співробітництво держав у цій сфері.

Тема 6. Правовий статус людини і громадянина в Європейському Союзі.

Реферати (доповіді):

1. Принципи правового положення людини і громадянина в Європейському Союзі.
2. Європейський Союз у сфері захисту прав людини і громадянина.
4. Стандарти прав людини в Європейському Союзі на сучасному етапі.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Вкажіть джерела правового регулювання статусу людини та громадянина у ЄС.
2. Розкрийте сутність концепції громадянства Європейського Союзу
3. Проаналізуйте положення ч. II Договору про Європейське Співтовариство.
4. Вкажіть політичні права громадян ЄС.
5. Вкажіть особливі права громадянина ЄС.
6. Розкрийте сутність комунітарних прав.
7. Вкажіть комплекс прав громадян ЄС на звернення до органів Європейського співтовариства.
8. Здійсніть співвідношення громадянства ЄС та національного громадянства держав-учасниць.
9. Розкрийте основні положення Хартії основних прав.
10. Здійсніть класифікацію гарантій прав та свобод людини і громадянина у ЄС.
11. Визначте основні правові інструменти захисту прав людини в Євросоюзі.

Тема 7. Правоохоронне та безпекове співробітництво в Європейському Союзі.

Реферати (доповіді):

1. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво.
2. Європейська служба по боротьбі з шахрайством (OLAF).
3. Європейське агентство з охорони зовнішніх кордонів країн-учасниць Європейського Союзу (Frontex).

Завдання для самостійного вивчення:

1. Вкажіть правові засади свободи, безпеки та юстиції ЄС.
2. Вкажіть компетенцію ЄС у сфері простору свободи, безпеки та юстиції (ПСБЮ).
3. Визначте особливості організаційно-правового механізму регулювання ПСБЮ.

4. Вкажіть основні завдання Європейської агенції з управління оперативною співпрацею на зовнішніх кордонах держав-учасниць ЄС.
5. Розкрийте етапи створення Європолу.
6. Вкажіть структуру Європолу.
7. Вкажіть сфери у яких Європол взаємодіє з правоохоронними органами держав-учасниць ЄС.
8. Розкрийте особливості діяльності Національних відділів зв'язку (ENUS).
9. Вкажіть склад Євроюсту (Eurojust).
10. Вкажіть повноваження Євроюсту (Eurojust).
11. Розкрийте особливості діяльності Європейського бюро судової співпраці.

Розділ 4. Зовнішні зносини Європейського Союзу

Тема 8. Правова регламентація зовнішніх відносин Європейського Союзу.

Реферати (доповіді):

1. Європейська служба зовнішньополітичної діяльності.
2. Статус Верховного представника ЄС із зовнішніх відносин і політики безпеки.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Розкрийте особливості міжнародної правосуб'єктності ЄС у сфері зовнішніх зносин.
2. Вкажіть правові форми участі ЄС у міжнародних відносинах.
3. Вкажіть особливості договорів ЄС у сфері зовнішніх зносин.
4. Вимоги до укладання змішаних угод ЄС у сфері зовнішніх зносин.
5. Вкажіть особливості укладання торговельних угод у сфері СТП (спільна торговельна політика).
6. Вкажіть специфіку міжнародних угод про асоціацію з третіми країнами та міжнародними організаціями.
7. Вкажіть інституційні механізми, які створюються в рамках угод про асоціацію третіх країн з ЄС.
8. Вкажіть мету спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС (СЗППБ).
9. Розкрийте особливості процедури ухвалення рішень та інших актів у сфері СЗППБ.

Тема 9. Взаємовідносини України та Європейського Союзу.

Реферати (доповіді):

1. Взаємовідносини України з Європейським Союзом як головний пріоритет її зовнішньоекономічної політики.
2. Діалог Україна-Європейський Союз, минуле, сучасне, майбутнє.
3. Українська євроатлантична перспектива в нових геополітичних умовах.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Назвіть історичні етапи розвитку взаємовідносин між Європейським Союзом і Україною.
2. Вкажіть правові питання співробітництва України з Євросоюзом.
3. Розкрийте перспективи розвитку відносин України з ЄС.
4. Вкажіть цілі вступу України до Європейського Союзу.
5. Проаналізуйте План дій «Україна-ЄС».
6. Охарактеризуйте взаємовідносини України та Європейського Союзу в економічній сфері.
7. Охарактеризуйте взаємовідносини України та Європейського Союзу в сфері транскордонного співробітництва.
8. Охарактеризуйте взаємовідносини України та Європейського Союзу в транспортних взаємовідносинах.
9. Охарактеризуйте євроінтеграційні процеси в Україні.
10. Здійсніть аналіз Угоди про асоціацію України з ЄС.

6. Індивідуальні завдання (курсіві, дипломні роботи)

Відповідно до навчального плану із навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» курсіві, дипломні роботи не передбачено.

7. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються словесні, наочні та практичні методи навчання.

Бесіда - передбачає використання попереднього досвіду, знань слухачів з права Європейського Союзу і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу щодо сучасних аспектів міжнародного співробітництва до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних (вступна, поточна й підсумкова бесіди).

Лекція — це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації.

Демонстрація— це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, мультимедійні матеріали, схеми, графіки та ін.).

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка виконаних завдань, тестовий та рейтинговий контролю. Контроль успішності здобувачів вищої освіти з кожної навчальної дисципліни поділяється на поточний і підсумковий контроль.

Для ефективної перевірки рівня засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують різні методи і форми контролю: 1) метод усного контролю; 2) метод письмового контролю; 3) метод тестового контролю; 4) метод програмованого контролю.

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до програми, робочої програми, силабусу.

Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському та практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувача щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Поточний контроль – усний (у вигляді індивідуального або групового опитування, аналізу ділових ситуацій, ділових ігор) або письмовий (у вигляді контрольної роботи, тестів). Форми поточного контролю з кожної теми визначає викладач.

Контрольне оцінювання може проводитись в усній формі, у формі письмової контрольної роботи та/або тестування (комп'ютерного, письмового).

Контроль самостійної роботи здійснюють шляхом перевірки виконаних завдань на практичних, семінарських заняттях, написання рефератів, есе тощо.

Підсумковий контроль – контроль навчальних досягнень здобувачів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, що проводиться в період проміжної атестації у формі заліку (якщо дисципліна вивчається впродовж декількох академічних періодів, то підсумковий контроль може проводитися за частиною дисципліни, вивченої в даному академічному періоді). Мета підсумкового контролю – виявити засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку після закінчення вивчення навчальної дисципліни. Структура білета передбачає три теоретичних питання.

Критерії оцінювання результатів навчання

Усний виступ та виконання письмового	Критерії оцінювання
---	----------------------------

завдання, тестування	
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив від 90% тестових завдань.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив 75–90% тестових завдань.
3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив 60–75% тестових завдань.
2	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив до 60% тестових завдань.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є:

1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу (п.4 статті 10 ЗУ «Про вищу освіту»).

За рекомендацією МОН України розподіл балів з яких формується рейтинг компетентності здобувача вищої освіти відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

Рейтинг компетентності здобувачів ступеня магістр НАВС з навчальної дисципліни.

Рейтинг компетентності здобувачів ступеня магістр з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг*

компетентності з навчальної роботи (аудиторна робота та самостійна робота) та рейтинг компетентності з підсумкового контролю (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою: максимальний рейтинг з навчальної роботи – 60 балів (мінімальний 30 балів), максимальний рейтинг з підсумкового контролю – 40 балів. Якщо здобувач ступеня магістр не зміг отримати мінімальної кількості балів з навчальної роботи (30 балів) або його загальний рейтинг компетентності складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

Якщо здобувач ступеня магістр виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані бали наукової роботи. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності здобувача ступеня магістр НАВС з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів¹.

Рейтинг з навчальної роботи здобувача ступеня магістр НАВС

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з аудиторної роботи (лекційні, лабораторні, практичні, семінарські заняття) та самостійної роботи.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи здобувача ступеня магістр з дисциплін, що забезпечуються кафедрою здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5. Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача вищої освіти

Бали	Вид рівня компетентності	Критерій оцінювання компетентності
2	непродуктивний	У здобувача ступеня магістр відсутні знання навчального матеріалу або він відмовляється від відповіді.

¹ Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, рейтинг компетентності з навчальної роботи (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, рейтинг компетентності з підсумкового контролю (контрольні заходи) – 35 балів, рейтингові бали за наукову роботу – 20 балів, сума 55+35+20=110, загальний рейтинг компетентності курсанта (слухача, студента) 100 балів.

		<i>Низький</i>	Здобувач ступеня магістр має <i>фрагментарні знання</i> , що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
		<i>Мінімальний</i>	Здобувач ступеня магістр має <i>безсистемні знання</i> , допускає формально-логічні помилки при формулюванні понять, класифікаційних критеріїв та їхньому тлумаченні. Хаотично і невпевнено викладає матеріал, не здатен відділяти головне від другорядного, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
3	Репродуктивний	<i>Достатній</i>	Здобувач ступеня магістр має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.
4	Конструктивно-варіативний	<i>Добрий</i>	Здобувач ступеня магістр має <i>грунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямах впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.

5	Творчий	Відмінний	<p>рівень компетентності. Здобувач ступеня магістр має системні знання глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проєктів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.</p>
---	---------	-----------	--

Рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача ступеня магістр визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача ступеня магістр отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача ступеня магістр визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни поділений на кількість відповідей здобувача ступеня магістр з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)². **При визначенні середньоарифметичного балу здобувача ступеня магістр необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отримані здобувачем ступеня магістр не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал здобувача ступеня магістр менший 2,5 здобувач вважається таким, що має академічну заборгованість і не допускається до підсумкового контролю.**

² Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості курсант (слухач, студент) має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 балів (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті курсант був у добовому наряді отримав Н яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+4+3+4):4=3,5$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи курсанта (слухача, студента) буде $3,5 \times 12 = 42$.

Рейтинг з підсумкового контролю здобувача ступеня магістр

Відповідно до навчального плану *підсумковий* контроль з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою передбачений у формі заліку.

Залік із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються здобувачу ступеня магістр. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю здобувачів ступеня магістр становить 40 балів. Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість здобувачів ступеня магістр у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць.

Білет підсумкового контролю мають складатися з теоретичних і практичних питань. Білет підсумкового контролю мають відповідати таким вимогам:

– кожне питання бажано розпочинати словами: обґрунтувати..., проаналізувати..., дати оцінку..., довести... тощо, щоб забезпечити перевірку вміння здобувачів вищої освіти використовувати набуті знання для вирішення практично спрямованих завдань;

– складність білетів має бути приблизно однаковою і дозволяти здобувачу ступеня магістр за час, відведений для відповіді, глибоко та повно розкрити зміст усіх питань;

– при формулюванні завдань (питань) необхідно використовувати поняття, терміни, назви, позначення тощо відповідно до програми навчальної дисципліни.

Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни³.

Оцінювання компетентності здобувача ступеня магістр під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 1).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю здобувача ступеня магістр визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача ступеня магістр отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача ступеня магістр з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁴.

³ Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що вноситься на самостійну роботу.

⁴ Наприклад, курсант (слухач, студент) відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 3 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання заліку буде $((3+4+5+3) \div 4) \times 8 = 30$. Або інший приклад, курсант (слухач, студент) відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за

Рейтинг наукової роботи здобувача ступеня магістр

За результатами семестрової наукової роботи здобувача ступеня магістр його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу здобувачів ступеня магістр нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача ступеня магістр

Результати творчої роботи курсанта (слухача, студента)	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт факультету (інституту), приз за експонат на виставці робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський й (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

Фіксація результатів компетентності здобувача ступеня магістр

Для занесення результатів компетентності здобувача ступеня магістр у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача ступеня магістр використовується таблиця співвідношення між рейтингом здобувача ступеня магістр та ECTS оцінками (табл. 3).

результатами складання заліку буде $((3+4+5) \div 3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, курсант (слухач, студент) відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання заліку буде $((4+5) \div 2) \times 8 = 36$.

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)										Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів	
<i>max 60 %</i>										<i>max 40 %</i>	<i>max 100 %</i>	
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Самостійна робота	залік		
40										20	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59		Fx	необхідне перескладання
1-34	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанцій

9.1 Під час проведення занять в очному (offline) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

– пакет програмних продуктів Microsoft Office, а саме: Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint та ін.;

– мультимедійний проєктор, комп'ютер /ноутбук/планшет, інтерактивні дошки.

9.2 Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (on-line) за вибором викладача використовується платформа Zoom, середовище Classroom, Moodle «Мудл», Соціальні мережі та Telegram.

10. Перелік питань/завдань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Поняття та сутність права Європейського Союзу
2. Система права Європейського Союзу

3. Ознаки права ЄС.
4. Система норм права Європейського Союзу
5. Норми первинного права ЄС.
6. Норми вторинного права ЄС.
7. Класифікація норм права ЄС.
8. Принципи права Європейського Союзу
9. Предмет права Європейського Союзу
10. Методи права Європейського Союзу
11. Суб'єкти права Європейського Союзу
12. Право Європейського Союзу як наука і навчальна дисципліна
13. Загальне поняття та значення європейської інтеграції
14. Еволюція права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської інтеграції
15. Поняття джерел права Європейського Союзу
16. Типи та види джерел права ЄС.
17. Лісабонський договір: історія, структура, зміст.
18. Європейський парламент в системі органів Європейського Союзу
19. Основні риси Європарламенту.
20. Формування Європейського парламенту
21. Склад Європарламенту.
22. Комітети Європейського парламенту.
23. Правовий статус євро парламентаря.
24. Форма роботи та склад Європейського парламенту.
25. Функціонування Європейського парламенту
26. Функції Європейського парламенту
27. Законодавчі повноваження Європарламенту.
28. Контрольні повноваження Європарламенту.
29. Процедура прийняття актів Європарламентом.
30. Законодавчий процес у Європейському парламенті.
31. Спеціальна законодавча процедура Європейського парламенту.
32. Статус Європейської комісії ЄС.
33. Процедура формування та склад Європейської комісії ЄС
34. Форма роботи Європейської Комісії.
35. Правовий статус члена Європейської Комісії.
36. Повноваження Європейської комісії ЄС
37. Повноваження Європейської Комісії щодо юридичних і фізичних осіб.
38. Повноваження Європейської Комісії в бюджетній сфері ЄС.
39. Склад та порядок формування Ради Європейського Союзу.
40. Повноваження Ради Європейського Союзу.
41. Порядок та способи ухвалення рішень Радою Європейського Союзу.
42. Європейська рада Європейського Союзу: склад та порядок формування.
43. Повноваження Європейської Ради.
44. Правовий статус Голови Ради ЄС.
45. Рішення Європейської Ради та порядок їх реалізації.
46. Рахункова палата Європейського Союзу.

47. Повноваження Рахункової палати.
48. Європейський Центральний Банк Європейського Союзу
49. Функції Європейської системи центральних банків.
50. Суд Європейського Союзу: склад та порядок формування.
51. Правовий статус суддів і генеральних адвокатів Суду ЄС.
52. Сфера повноважень Суду ЄС.
53. Джерела правового регулювання статусу людини та громадянина у Європейському Союзі.
54. Концепція громадянства Європейського Союзу.
55. Принципи правового положення людини і громадянина в Європейському Союзі.
56. Характеристика інституту правового статусу людини та громадянина у Європейському Союзі та його джерела
57. Громадянство Європейського Союзу
58. Правовий статус громадян Європейського Союзу.
59. Основні права та свободи людини та громадянина у Європейському Союзі
60. Політичні права громадян ЄС.
61. Особливі права громадянина ЄС
62. Комунітарні права людини і громадянина ЄС
63. Обов'язки людини та громадянина у Європейському Союзі.
64. Основні положення Хартії основних прав.
65. Політичні й економічні гарантії прав та свобод людини і громадянина у Європейському Союзі.
66. Правові засади свободи, безпеки та юстиції Європейського Союзу
67. Компетенція ЄС у сфері простору свободи, безпеки та юстиції (ПСБЮ).
68. Організаційно-правовий механізм регулювання ПСБЮ.
69. Основні завдання Європейської агенції з управління оперативною співпрацею на зовнішніх кордонах держав-учасниць ЄС.
70. Європейський поліцейський офіс (Європол): історія створення.
71. Структура Європолу.
72. Особливості діяльності Національних відділів зв'язку (ENUS).
73. Правоохоронне співробітництво Європолу.
74. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво.
75. Повноваження Євроюсту (Eurojust).
76. Міжнародна правосуб'єктність Євросоюзу у сфері зовнішніх відносин
77. Правові форми участі ЄС у міжнародних відносинах.
78. Договірна практика Євросоюзу у сфері зовнішніх відносин
79. Міжнародні угоди ЄС про асоціацію з третіми країнами
80. Спільна зовнішня політика і політика безпеки ЄС
81. Східне партнерство Європейського Союзу.
82. Історія відносин Україна – Європейський Союз.
83. Перспективи розвитку відносин України з ЄС.
84. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

85. Співробітництво України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки.

13. Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові акти

1. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу.: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T142700.html.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів, 1969 р. //Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1986. - №17. – ст. 343.
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
4. Договір про Конституцію для Європи. Проект ухвалений Європейським Конвентом 10.-7.2003. (2003/С 169/01). – К.: Центр європейського та порівняльного права, 2004. – 147 с.
5. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / Спілка адвокатів України; Рада Європи ; Міжнародний центр з юридичного захисту прав людини / О.Л. Жуковська (уклад.інаук.ред.). — К.: ЗАТ "Віпол", 2004. — 960с.
6. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 р. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2001. № 11. С. 69 77.
7. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: Текст Конвенції та Пояснювальна доповідь / Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (СРТ). — Б. м., [2002]. — 34с.
8. Європейська соціальна хартія (переглянута), Страсбург, 3 травня 1996 року: ETS/163. — К.: Фенікс, 2004. — 38с.
9. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 року. Офіційний вісник України. 2006. № 50. Ст. 3381.
10. Європейський Союз, Україна; Протокол, Міжнародний документ від 07.03.2007 Протокол консультацій між делегацією Європейської Комісії та України у галузі повітряного транспорту
11. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Офіційний вісник України. 2008. № 93.
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. Офіційний вісник України. 1998 р. № 13.
13. Конституційні акти Європейського Союзу (частина 1)/ упорядник Г. Друзенко, за загальною редакцією Т. Качки – К.: Юстиніан, 2005. – 512с.

14. Конституція України від 28 червня 2019 року / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр>
15. Лісабонський Договір (2007)
16. Про Європейський Союз: Договір, Міжнародний документ від 07.02.1992р.
17. Про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі: Договір, Міжнародний документ від 18.04.1951 р.
18. Про заснування європейського співтовариства з атомної енергії: Договір, Міжнародний документ від 25.03.1957 р.
19. Про заснування Європейської Спільноти: Договір, Міжнародний документ від 25.03.1957 р.
20. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року //Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 29.
21. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року //Урядовий кур'єр. – 2004. - №155. – 18 серпня. - ст. 28.
22. Програма інтеграції України до Європейського Союзу (Затверджена Указом Президента України від 14.09.2000 р.).
23. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами // Офіційний вісник України від 29.06.2006 – 2006. - № 24. - Ст. 1794
24. Україна. Постанова. Про проведення парламентських слухань з питань реалізації державної політики інтеграції до Європейського Союзу: Постанова Верховної Ради України від 20.09.2001 р. № 27.08-III // Голос України. – 2001. – 9 жовт. – С. 5.
25. Україна. Президент. Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом): Указ від 24 лютого 1998 р. № 148 // Офіційний вісник України. – 2006. - № 24. – стор. 203. - стаття 1794. - код акту 36581/2006.-
Режим доступу:
<http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2988.htm>
26. Україна. Президент. Про Програму інтеграції до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14 верес. 2000 р. № 1072 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 39. – С. 2.

Основна література

27. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник. Одеса : Фенікс, 2020. 390 с
28. КернзВолтер. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посібник / С.В. Ісакович (наук. ред.), В.С. Ісакович (пер. з англ.), А.С. Метюшев (наук. ред.). — К.: Товариство "Знання", КОО, 2002. — 381с.

29. Ковалів М. В. Навчальний посібник. Основи права Європейського Союзу / М. В. Ковалів, Т. М. Тимчишин, О. В. Ніканорова. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 212 с.
30. Марчук М.І. Право Європейського союзу: навч. посіб. / М.І. Марчук; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х.: ХНУВС, 2012. - 235 с.
31. Медведєв Ю.Л. Право Європейського Союзу: навч.-метод. посіб. / Юрій Медведєв, Ганна Сорока; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. - Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. - 287с.
32. Міжнародне кримінальне право [Текст]: навч.-метод. посібник / Н.А. Зелінська, Н.В. Дрьоміна-Волок; Одеська національна юридична академія. - О.: Фенікс, 2008. - 100 с.
33. Міжнародне кримінальне право: Загальна та Особлива частини [Текст: Міжнародне право [Текст]: підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. - К.: Знання, 2012. - 631 с.
34. Міжнародне кримінальне право: Загальна та Особлива частини [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.І. Ролінський. - К.: Кафедра, 2012. - 267 с.
35. Міжнародне право [Текст]: навч. посіб. / В.І. Батрименко; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. - 323 с.
36. Міжнародне право [Текст]: навч. посіб. / Т.Л. Сироїд; Харк. нац. ун-т внутр. справ, Каф. конституц. та міжнар. права. - Х.: ХНУВС, 2009. - 336с.
37. Міжнародне право [Текст]: підручник / М. Ю. Черкес. - 6-те вид., випр. і допов. - К.: Знання, 2011. - 397 с.
38. Міжнародне право [Текст]: посіб. для підготов. до іспитів / Ю.А. Іванов. - Вид. 4-е, стер. - К.: Паливода А. В. [вид.], 2011. - 197 с.
39. Міжнародне публічне право [Текст]: навч. посіб. / [Данченко Т.В. та ін.]; Київ. міжнар. ун-т. - К.: КиМУ, 2011. - 425 с.
40. Міжнародне публічне право [Текст]: підруч. для студ. вищ. навч. закл.: у 3 т. / за заг. ред. В.Ф. Антипенка; Нац. авіац. ун-т. - К.: НАУ, 2012 - Т. 1 / [В.Ф. Антипенко та ін.]; Нац. авіац. ун-т. - 2012. - 418 с.; Т. 2 / [В.Ф. Антипенко та ін.]. - 2012. - 346 с.
41. Міжнародне публічне право [Текст]: підручник / [В.М. Репецький та ін.]; за ред. проф. В.М. Репецького; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин. - 2-е вид., стер. - К.: Знання, 2012. - 437 с.
42. Опришко В.Ф., Омельченко А.В., Фастовець А.С. Право Європейського Союзу: Загальна частина: Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Вид. КНЕУ, 2002. – 460 с.
43. Основи права Європейського Союзу : підручник / [Т. М. Анакіна, О. А. Гавриленко, Ф. Крістаніта ін.]; за заг. ред. Т. Л. Сироїд ; [координатор проекту А. О. Червяцова] ; Харків, нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Харків: Право, 2018.- 456 с.
44. Основи права Європейського Союзу : підручник; за заг. ред. Т.Л.Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с

45. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали: [зб. норматив. док. станом на 01.02.2015 р.] / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України М.В. Буроменського [упоряд.: М. Буроменський та ін.]. - Харків: Право, 2015. - 326, [1] с.
46. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 10-те, змінене и допов. – Харків : Право, 2021. – 442 с.
47. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер.авт. кол.), А. О. Вакуленко, ВанЕлсуwege П. та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 9-те, змінене и допов. – Харків : Право, 2019. – 442 с.
48. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
49. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 9-те, змінене і допов. – Харків : Право, 2019. – 442 с
50. Право Європейського Союзу : підручн. / за ред. О.К. Вишнякова. Одеса : Фенікс, 2018. 883 с.
51. Право Європейського Союзу. Підручник / за редакцією Р.А. Петрова. Харків: Право, 2019. 442 с.
52. Право Європейського Союзу: навч. посіб. / В.М. Бесчасний, В.П. Філонов, О.В. Філонов, В.М. Субботін та ін.; за ред. В.М. Бесчасного. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2011. – 366 с.
53. Право Європейського Союзу: Навчальний посібник / За ред. Р.А. Петрова. – 4-е видання, змінене і доповнене. – К.: Істина, 2011. – 376с.
54. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник / [Т.М. Анакіна, Т.В. Комарова, О.Я. Трагнюк, І.В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. І.В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 360 с.
55. Право Європейського Союзу: підр. / за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
56. Право Європейського Союзу: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Аверочкіна Т.В. та ін.]; за ред. О.К. Вишнякова; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - О.: Фенікс, 2013. - 869, [1]с.
57. Право Європейського Союзу: Підручн. / За ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2017. – 384 с.
58. Право ЄС : устрій та правопорядок / С.М. Задорожна, Н.В. Кирилук, А.З. Маник; за заг. ред. С.М. Задорожної. Чернівці, Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2021. 232 с.
59. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
60. Тюріна О.В. Основи права Європейського Союзу: навч. посіб. / О.В. Тюріна; Globalorganisatio№falliedleadership, Acad. ofopensocietysecurity. - К.: О.С. Ліпкан, 2012. - 100с.

61. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.
62. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Додаткова література

63. Аверьянов В., Бондаренко І, Доля Л., Гега П., Захаров Є. Посилення співпраці між Україною та ЄС щодо утвердження верховенства права в Україні: Аналіт. доп. та рек. / Міжнародний фонд «Відродження»; Інститут відкритого суспільства. Брюссель / Ірина Солоненко (ред). – К.: К.І.С., 2006. – 159 с.
64. Анакіна Т. Регулювання прав окремих вразливих груп осіб за Хартією ЄС про основоположні права: досвід для України. Український часопис міжнародного права. 2015. № 2. С. 41-46
65. Бедова О. А. Контроль, моніторинг та оцінювання як процедури організаційного забезпечення адаптації законодавства України до acquis ЄС. Національна академія державного управління при Президентові України. 2018. № 1. С. 178-201
66. Бобицький Н. Лісабонський договір і майбутнє ЄС – «пацієнт швидше живий, ніж мертвий?» / Н. Бобицький // Зовніш. справи. – 2008. – № 8. – С. 10 – 13.
67. Бураковський І., Немиря Г., Павлюк О., Дорога в майбутнє – дорога в Європу. Європейська інтеграція України. – К., 2000. – 108 с.
68. Гладенко О.М. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Гладенко Олександр Миколайович; Одес. нац. юрид. акад. - О., 2010. - 21 с.
69. Гнатюк М.М., Малик Я.Ф., Прокопенко Л.Л. Відносини з Європейським Союзом та процес європейської інтеграції України. / Relations Between Ukraine and the EU and European Integration Process. Навч. посіб. / За заг. ред.М.Бойцуна, І.Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка, В.Стрельцова. Київ: Міленіум, 2019. 782 с
70. Грицаєнко Л. Становлення Європейського Союзу як суб'єкта міжнародного права / Л. Грицаєнко // Європейське право. –2018. –№ 1. – С. 84–89.
71. Грицаєнко Л.Л. Органи Європейського Союзу з боротьби зі злочинністю та правові засади їх співробітництва з Україною / Л.Л. Грицаєнко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 1. – С. 91–95.
72. Гріненко О. Європейська політика сусідства як підґрунтя для співробітництва Європейського Союзу з Україною / О. Гріненко // Європейське право. –2019. –№ 2/4. –С. 208–214.

73. Довгань В. М. Європейський Парламент. Правовий статус і компетенція в системі органів Європейського Союзу: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 204с.
74. Європейська інтеграція / уклад.: М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; пер. з нім. М. Яковлєва. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2007. – 394 с.
75. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми / За ред.. В.П. Горбатенька: Монографія. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. – 332 с.
76. Європейський Союз. Консолідовані договори / За наук. Ред.. Зеркаль О., Качка Т. Методичні настанови з питань адаптації законодавства України до *acquis communautaire*. – К.: ТОВ «Ніка-Прінт», 2005. – 128с.
77. Європейський Союз. Консолідовані договори. Договір про Європейський Союз. – Київ, 1998. – 116 с.
78. Європейський Союз: Консолідовані договори. / Пер. Ю.Петруся. За наук. ред. В.Муравйова. – К.: Вид-во “Port - Royal”, 1999. – 206 с.
79. Жовкля І., Сіденко В, Немиря Г., Перепелиця Г. Критерії членства в СОТ,ЄС, НАТО: інтеграційні перспективи України. – К.: Вид-во Інституту євроатлантичного співробітництва, 2007. – 88 с.
80. Заєць А.П. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як пріоритет реалізації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу //Бюлетень Мінюста України. – 2003. - №1. – с. 93-100.
81. Зовнішня політика України – 2006: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / Г. Перепелиця, А. Веселовський, О. Палій, О. Сушко, В. Чалий, Л. Чекаленко, С. Шергін. – К., 2007. – 272 с.
82. Ігрошкін Г. Об’єднана Європа: що там нас чекає // Політика і час. – 1995. - №7. – С. 3-10.
83. Інституційне право Європейського Союзу / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко та ін. Київ: ІнЮре, 2015. 312 с.
84. Ірінеєва Владислава Ігорівна Система кримінальної юстиції в Європейському Союзі [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Ірінеєва Владислава Ігорівна; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - К., 2012. - 20 с.
85. Калиновський Б.В. Конституційний процес в європейському Союзі та його значення для удосконалення законодавства України // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2007. – №2. – С. 42-49.
86. Катеринчук І.П. Організаційно-правові засади співробітництва України та Європейського Союзу в правоохоронній сфері: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Катеринчук Іван Петрович; Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. - К., 2010. - 18 с.
87. Катеринчук Іван Петрович, Мулявка Дмитро Григорович Співробітництво України та Європейського Союзу в правоохоронній сфері [Текст]: [монографія] / Катеринчук Іван Петрович, Мулявка

- Дмитро Григорович. - Чернігів: [Черніг. ін-т ім. Героїв Крут МАУП], 2010. - 228 с.
88. Каюмова Г.Р. Механізми здійснення кримінальної юрисдикції державами ЄС рамках формування простору свободи, безпеки і правосуддя // Міжнародне публічне і приватне право. - № 4. - 2007.
 89. Кістанова Я.М. Адміністративно-правове співробітництво в сфері боротьби з митними правопорушеннями в ЄС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Кістанова Ярослава Миколаївна; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. - Київ, 2014. - 20с.
 90. Клименко О. Право на безоплатну правову допомогу: європейські стандарти та українські реалії / О. Клименко // Право України. – 2007. - №10. – с.125
 91. Коваль В.С. Становлення та розвиток Європейського Союзу: історико-правовий аспект / В.С. Коваль. - Х., 2003. – 19 с.
 92. Комарова Т. В. Роль Суду справедливості Європейського Союзу у формуванні доктрини конституціоналізації права ЄС. Право України. 2019. № 6. С. 69-85.
 93. Комарова Т.В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право, 2018. 528 с.
 94. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навч. посіб.: - К.: Ін Юре, 2001. – 448 с.
 95. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу та Україна: Монографія. – К.: Логос, 2008. – 352 с.
 96. Костюченко Я. Доктрина у праві Європейського Союзу та її відображення в правовій системі України. Право України. 2019. № 6. С. 86-99.
 97. Костюченко Я.М. Правове регулювання співробітництва України та Європейського Союзу.: монографія / Я.М. Костюченко; під наук. кер. д-ра юрид. наук., проф. В.І. Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. - К.: LAT&K, 2011. - 206 с.
 98. Крушинський В.Ю. Європейський Союз: історія і сучасність: Конспект лекцій. – К.: Інститут міжнародних відносин, 2000. – 79 с.
 99. Кузенко Уляна Іванівна Функції та методи співробітництва Європолу з міжнародними організаціями / У.І. Кузенко. – Університетські наукові записки. - № 3. – 2011. - С. 118-124.
 100. Лазовські А. верховенства права Європейського Союзу у формуванні доктрини конституціоналізації права ЄС. Право України. 2019. № 6. С. 35- 52.
 101. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): Монографія. – К.: Ін-т держави та права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003.- 304 с.
 102. М.Дженіс, Р.Кей, Е.Бредлі Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер з англ.. – К.:АртЕк”, 1997. – 624с.

103. Макаруха З.М. Правові засади діяльності Європейського Союзу у сфері забезпечення простору свободи, безпеки та юстиції: монографія / Зоряна Макаруха; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - Л.: [Астролябія], 2011. - 543 с.
104. Мандола В.А., Копійка В.В. Європейський Союз у міжнародних відносинах: Конспект лекцій. – К.: Інститут міжнародних відносин, 1998. – 100 с.
105. Матвійчук В.К. Протидія злочинності та адаптація кримінального законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу: монографія / [В.К. Матвійчук та ін.; за заг. ред. В.К. Матвійчука]; Нац. акад. упр. - Київ: ВНЗ "Національна академія управління", 2014. - 551с.
106. Микієвич М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами: Монографія. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 200 с.
107. Мільчарек Д. Європейський Союз та його місце в сучасному світі / Д. Мільчарек; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Ін-т європейської інтеграції. – Львів, 2008. – 172 с.
108. Мороз, А. Україна - східний сусід Європейського союзу / А. Мороз // Голос України: газета Верховної Ради України / Верховна Рада України. – 2007. – № 92(4092). – С.3
109. Муравйов В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського союзу з третіми країнами (теорія і практика). К., 2002.
110. Національна стратегія інтеграції України до ЄС // Політика і час. – 2000. - №3-4 (спецвипуск). – С. 15-26.
111. Ніццький договір та розширення ЄС / М-во юстиції України. Центр порівняльного права. За наук. Ред.. С. Шевчука. – К.: Логос, 2001. – 196 с.
112. Пістракевич О.В. Інституційна система Європейського Союзу: становлення та розвиток в умовах розширення: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Пістракевич Олена Володимирівна; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. - Івано-Франківськ, 2015. - 19 с.
113. Посольський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К.: Смолоскип, 2002. – 167 с.
114. Проневич О.С. Європол: правові та організаційні засади участі у боротьбі з транснаціональною злочинністю // Вісник Запорізького державного університету. - 2003. - № 1. -С. 5-8.
115. Раданович Н. М. Про критерії відповідності національної юридичної практики нормам Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення. Дослідження. Нормативні акти. — Л., 2000. — № 4.
116. Решота В.В. Європейський Союз: історичні, правові та інституційні основи: навч. посіб. / В.В. Решота; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2012. - 170 с.

117. Рудік О. М. Конституція ЄС: етапи розробки та основні положення / Рудік Олександр Миколайович; Національна академія держ. управління при Президентові України. Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління. — Д. : ДРІДУ НАДУ, 2005. — 84с.
118. Сидоренко Н.С. Європейська соціальна хартія: регіональний міжнародно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав людини (позиція України): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 [Електронний ресурс] / Н.С. Сидоренко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2003. — 17 с.
119. Словник-довідник Європейського Союзу. Ред. Ю.Марченко. — К.: К.І.С., 2001. — 152с.
120. Смирнова К. В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика: монографія. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Одеса : Фенікс, 2015. 429 с.
121. Смирнова К.Імплементация положень про конкуренцію в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / К. Смирнова // Право України : Юридичний журнал / МініОст України. —2019. —№8. —С. 75 -82.
122. Сорон Жак — Люк. Курс європейських інституцій: європейська головоломка: Підручник. / Пер. з франц. За ред. В.І. Муравйова. — К.: ІМВ, 2001. — 444 с.
123. Стрельцова О.В. Конституціоналізація процесу асоціації України і Європейським Союзом: теорія та практика: монографія. Київ, 2017. 532 с.
124. Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу / Тоді Філіп. - К.: Аналітично-дослідницький центр "АНОД", 2001. - 136с.
125. Тодоров Н Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти: Монографія. — Донецьк: Дон НУ, 2006. — 268 с.
126. Третьяков, Д. Застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні / Д. Третьяков // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал / Верховна Рада України. — 2007. — № 9-10. — С.41-44.
127. Тюшка А. В. Договір про Конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність (Монографія). — К.: К.І.С., 2007. — 228 с.
128. Україна на шляху до Європи / За ред.. Л. Хоффманна, Ф. Мьоллерса. — К.: Фенікс, 2001. — 244 с.
129. Україна на шляху до Європи / упоряд. В. Ш. Шкляр, А.В. Юричко. — К.: Етнос, 2007. — 494с.
130. Україна на шляху європейської інтеграції. Науково-практичний збірник матеріалів. Керівник проекту Герд Шиманський, Валерій Бессараб. Київ, Міністерство економіки України, Товариство Карла Дуйсберга, - 240с
131. Україна-ЄС: економіка, право, політика / О.І. Шнирков, В.В. Копійка, В.В. Муравйов. К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. — 268с.
132. Чебаненко, О. Основні результати і проблеми виконання Плану дій "Україна - ЄС" / О. Чебаненко, Д. Ковриженко // Політика і час. — 2007. — № 3. — С.24-28.

133. Шелудченкова А.С. Міжнародно-правовий статус Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Шелудченкова Аліна Сергіївна; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - К., 2012. - 19 с.
134. Шпакович, О. Законотворчий процес у Європейському Союзі / О. Шпакович // Віче. – 2005. – № 1. – С.27-31.
135. Шпакович, О. Вплив права Європейського Союзу на внутрішнє право третіх країн / О. Шпакович // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал / Верховна Рада України. – 2007. – № 5--6. – С.72-74.
136. Щокін Ю. Міжнародна правосуб'єктність Європолу / Ю. Щокін. – К.: Знання, 2004. – 230 с.
137. Якемчук Р. Україна і Європейський Союз // Сучасність. – 1997. - №10. – С.95-99.
138. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія. Харків: Право, 2013. 760 с.

Інформаційні ресурси

139. Асоціація Європейських досліджень: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.aes.org.ru>
140. Європейська агенція офіційних публікацій: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eur-ор.eu.int>
141. Європейський Союз: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europa.eu.int>
142. Інтернет-сторінка з права Європейського Союзу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europa.eu.int/eur-lex/en>
143. Інтернет-сторінка Комісії ЄС: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://europa.eu.int/comm/index_en.htm
144. Інтернет-сторінка Служби безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://ssu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article;jsessionid=04C341BF5356A914B2BEA4E86823F44F?art_id=57903&cat_id=57648
145. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nau.ua>
146. Міністерство закордонних справ України; Єдиний державний реєстр міжнародних організацій, членом яких є Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/30452>.
147. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського: Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
148. Організація Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/>
149. Офіційний журнал Європейських спільнот: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://europa.eu.int/eur-lex/en/OJ>
150. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>

151. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kmu.gov.ua>
152. Офіційний сайт Конституційного Суду України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua>
153. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://president.gov.ua>
154. Парламент Європейського Союзу: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.europarl.eu.int/sg/tree/en>
155. Рада Європейського Союзу: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ue.eu.int/en/sum.htm>
156. Сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
157. Суд Європейських спільнот: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://curia.eu.int/en>